

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Hogyan szolgálhatják a társadalmi kísérletek Európában az aktív beilleszkedési politikák kidolgozását?

(2009/C 100/13)

2008. március 5-i levelében Franciaország külkapcsolatokért és európai ügyekért felelős minisztere a közelgő elnökség előkészületeinek jegyében felkérte az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságot, hogy dolgozzon ki feltáró véleményt a következő tárgyban:

Hogyan szolgálhatják a társadalmi kísérletek Európában az aktív beilleszkedési politikák kidolgozását?

A felkérés alkalmával a felkérés kezdeményezője, a „szegénységgel szembeni aktív közösségvállalás” főbiztosa ismertette a téma megközelítésének alapelemeit.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció 2008. szeptember 11-én elfogadta a véleményét. (Előadó: Jean-Michel BLOCH-LAINÉ, társelőadó: Ernst Erik EHNMARK.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2008. október 22.–23-án tartott, 448. plenáris ülésén (az október 23-i ülésnapon) 66 szavazattal, 1 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt:

1. Bevezetés

1.1 Az alábbi vélemény kidolgozására irányuló felkérés a novemberben Grenoble-ban megrendezésre kerülő „Európai Társadalmi Kísérletek Találkozóját” életre hívó francia kormánydöntéshez kapcsolódik. A felkérés vállalt célja az volt, hogy közösségi és tagállami szinten felhívja a figyelmet a kísérleti módszerek fontosságára és közös alkalmazására a szociális jellegű – és ebben az esetben többek között a szegénység elleni, „aktív beilleszkedés” általi küzdelemre irányuló – állami politikák eszközeként. Az említett konferencia egy kísérletezési „kultúra” kialakításához kíván hozzájárulni, és egyúttal új, előre programozható kezdeményezéseket kíván kidolgozni az érintett területen, amelyek – szükség esetén és a megfelelő időben – az Európai Bizottság támogatására is igényt tarthatnak. A későbbi – cseh, illetve svéd – elnökségek adott esetben, ha jónak látják, tovább haladhatnak majd a megkezdett úton.

1.2 A fenti cél érdekében (a francia elnökség szemében) fontosnak tűnik egyrészt a 27 tagállam e téren meglévő jelenlegi gyakorlatainak jobb megismerése és megismertetése, másrészt e gyakorlatok hatékonyságának és javításuk módjainak értékelése, valamint közös továbbfejlesztésük, elterjesztésük és továbbadásuk lehetőségeinek felmérése. A tervezett, megkezdett, illetve már elvégzett kísérletekkel szemben semmilyen nagyságrendi elvárás nem fogalmazódott meg; a cél a szereplők és az együttműködési módok, illetve a jogi feltételek és cselekvési gyakorlatok sokféleségének feltárása. A kiértékelt innovatív kísérletekre alapuló európai kiválósági hálózathoz szeretnének a lehető leggyorsabban egy ambiciózus, ugyanakkor reális, naprakész tudásalapot létrehozni.

1.3 E vélemény tárgya az észrevételek és információk összegyűjtését követően néhány alaptézis és ajánlás megfogalmazása.

2. Észrevételek és információk

2.1 A jelen felkérés koncepciója nem valamiféle szokatlan és szeszélyes divatból vagy váratlan ötletből táplálkozik. A társadalmi kísérletek fejlesztése Európában (akárcsak az Egyesült Államokban és Kanadában) dinamikus fejlődő terület.

2.1.1 Az elmúlt 10 évben az Unió egyes országaiban kiváló tanulmányok, felmérések és kutatások születtek e területen. Számos felettebb hasznos találkozó, műhely, szeminárium, nemzetközi kollokvium került megrendezésre, illetve van jelenleg is folyamatban vagy előkészületben.

2.1.2 Mindezek ellenére a „társadalmi kísérletezés” sok tekintetben továbbra is **homályos fogalom** marad: tág és gazdag jelentésmezijének határai bizonytalanok; folyamatosan változó tartalma végtelenül sokféle, komponensei olykor meglehetősen ezoterikus nevet viselnek; eredményeinek értékelése gyakran túlságosan bizonytalan (sőt, nem is áll rendelkezésre), vagy ellentmondásos, mert többféleképpen értelmezhető, illetve vitatható.

2.1.3 Jóllehet találunk a témáról kifejezetten érdekes katalógusokat, beszámolókat, leírásokat, illetve feljegyzéseket, az EGSZB legjobb tudomása szerint egyelőre egyetlen szereplő – minisztérium, decentralizált szerv, nemzeti gazdasági és szociális tanács, közösségi tanácsadó testület, a szociális partnerek „csúcsszerve”⁽¹⁾ – sem rendelkezik a szó szoros értelmében módszeresen kidolgozott jegyzékkel.

⁽¹⁾ Központi, szövetségi, illetve bármely más szinten.

2.1.4 Természetesen e vélemény terjedelmi és időbeli keretei nem engedik meg, hogy széles körképet adjunk mindazon kísérletekről, amelyek megítélésünk szerint az állami politikák kidolgozásának alapjául szolgálhatnak. A józan észre hallgatva egy rövid véleményre szorítkozunk, melynek „feltáró” jelzője (előkészítő, előzetes jellege) ez esetben szó szerint értendő – célunk csupán néhány megbízható és tanulságos európai eset feltárása, melyek egy része intézményi, más része nem kormányzati kezdeményezésnek köszönheti létét.

2.2 A társadalmi kísérletek koncepciója egyelőre nem szerepel a közösségi politikák erővonalait alakító tényezők között. Kétségtelen, hogy egyes kísérletek és miniprojektek már a szegénység elleni küzdelem első programjában is helyet kaptak (1975–1980). A második (1985–1989) és a harmadik program (1989–1994) háttérében kivehető az addigi tapasztalatok mérlegének elkészítésére irányuló szándék. Maga a kísérletezés koncepciója azonban nem került hangsúlyozásra. Végezetül, jóllehet az Amszterdami Szerződés alapvető újításainak és a Lisszaboni Tanács jelentős előrelépéseinek háttérében kirajzolódik a bevált gyakorlatokként felhozható példák közös értékelésére irányuló folyamatos törekvés, a nemzeti programok, illetve cselekvési tervek és a szociális biztonságról készült közös jelentések kevés teret adtak a kísérletek eredményeinek. Ami a „nyílt koordináció módszerét” illeti, ez utóbbi semmilyen erőfeszítést, illetve teret nem szentelt a kísérletezésnek.

2.2.1 Mindezek ellenére az elmúlt években jelentős előrelépés volt tapasztalható az uniós szociálpolitika fejezete terén. E változás elsősorban az Európai Bizottság érdeme. A Foglalkoztatási, Szociális és Esélyegyenlőségi Főigazgatósággal megrendezett két munkaértekezletnek köszönhetően az EGSZB nevezetesen betekinthezt az EQUAL és a PROGRESS program, valamint a szakértői értékelés (*peer review system*) figyelemreméltó mérlegébe, amiért igen hálás az Európai Bizottságnak. A jelen vélemény jellege és terjedelme ugyanakkor nem engedi meg, hogy részletesen kitérjünk ezekre az eszközökre.

2.2.2 Készül viszont majd egy ügyirat olyan határidővel, hogy a novemberben megrendezésre kerülő, említett grenoble-i találkozón felhasználásra kerülhessen. Ez az eddigi sikeres innovatív kísérletek példáiról ad majd tájékoztatást. Az ügyiratban szerepelni fognak a hasznosnak ígérkező honlapok címei is.

2.2.3 Hadd emlékeztessünk e helyen csupán néhány adatra: a hat évig működő és idén véget érő EQUAL program (2002–2008) három milliárd eurót ruházott be az Európai Szociális Alapból a munkaerőpiachoz és az aktív társadalmi beilleszkedéshez kapcsolódó innovatív szociális megoldásokba, több különböző tagállamban. A program 3 480 partnerséget létesített, több mint 2 000 szereplővel. Intézkedései több mint 200 000 hátrányos helyzetű személyt érintettek. Valószínűleg ez az Európában eddig megvalósult legmegfelelőbb és legnagyobb társadalmi innovációs program.

2.2.4 A pusztá adatokon túlmenően azzal is tisztában kell lenni, hogy az Unió égisze alatt az EQUAL program és a szakértői értékelések példátlan módszertani ismeretanyagot halmoztak fel. A jövő szempontjából alighanem ez a legfontosabb. Az útmutatókban számos tanulság szerepel. Az EGSZB ezért úgy ítéli meg, hogy folytatni kell ezen programok eredményeinek és hozadékainak kiértékelését a társadalmi beilleszkedés terén.

2.2.5 Másrésről a feltáró szakaszban feltérképezett különböző intézkedésekkel kapcsolatban az EGSZB különös figyelmet szentelt a gazdasági tevékenységen keresztül történő beilleszkedésre vonatkozó innovatív kísérletek holisztikus szemszögű elemzésének. E cél érdekében számos olyan NGO-hálózattal és egyéb szervezettel⁽¹⁾ folytatott konzultációt, melyek egy meghallgatás⁽²⁾ keretében ismertethetnek néhány, a különböző európai szociális vállalkozások által hozott, a munkavégzésen keresztül történő integrációt szolgáló, alaposan elemzett és értékelt, hatékony intézkedést. Az EGSZB tisztában van azzal, hogy az „aktív beilleszkedés” területe messze túlmutat ezen a szektoron. Azonban itt jól szervezett hálózatokba tömörült nélkülözhetetlen szereplők működnek, akikkel ezért első lépésben, késedelem nélkül kapcsolatba kellett lépni.

2.2.6 A fent említett (2008. június 16-i) meghallgatás alkalmával összegyűjtött információkról és az ott készült feljegyzésről a fent említett határidőkön belül külön ügyirat fog készülni. Ebben a véleményben az alábbi információkat emeljük ki:

2.2.6.1 Az igen eltérő jogi rendszerekben végzett számos kísérlet során különféle innovatív ötletekből nagyon kedvező eredmények születtek.

2.2.6.2 Az összes ismertett esetben hatékony együttműködés volt a szintén különböző és aktívan közreműködő szereplők között.

2.2.6.3 Számos országban időközben a jogszabályokban is elismerték a fellépéseket, és lefektették azok kereteit. Ez azonban gyakran hosszú időt vett igénybe.

(1) CINAÉ (Gazdasági Tevékenység révén történő Beilleszkedés Nemzeti Tanácsa), A Szegénység és a Társadalmi Kirekesztés Elleni Küzdelem Szervezeteinek Európai Hálózata (EAPN), EMES, Beilleszkedést Szolgáló Szociális Vállalkozások Európai Hálózata (ENSIE), Hajléktalannokkal Együttműködő Nemzeti Szervezetek Európai Szövetsége (FEANTSA).

(2) A meghallgatásra 2008. június 16-án került sor, a 2008. április 22-i előkészítő ülést követően.

2.2.6.4 Ezen a területen alapvető az „időtényező”. Sok helyen komoly aggodalmat kelt, hogy a kísérleteket milyen hosszú időn át végzik (ezzel kapcsolatban sokakat aggaszt az EQUAL program lejárta). Felmerül továbbá a kérdés, hogy hogyan lehet tartósabban bevonni a résztvevőket, különösen a helyi önkormányzatokat.

2.2.6.5 Az értékelés tekintetében mindenki hangsúlyozza, hogy szükség van a kísérletek haszon-költség arányának felbecslésére és átfogó felmérésére.

2.2.6.6 Az uniós fellépés szerepét minden érintett elengedhetetlennek tartja mind a szakutadás átadása, mind a megkezdett projektek tartóssága szempontjából.

3. Alaptézisek

3.1 Az EGSZB szilárdan meg van győződve arról, hogy az innovatív kísérletezés alapvetően hasznos eszköze lehet a különböző nemzeti és transznacionális politikáknak az Európai Unión belül. E meggyőződés indokai a következőképpen foglalhatók össze:

3.1.1 Kénytelenek vagyunk elismerni, hogy a szegénység és a társadalmi kirekesztés jelenlegi formái komplex jelenségek, amelyek sokáig ellenálltak az elemzésnek és rációfoltak az előrejelzésekre. Szerencsére az elmúlt évek során – nevezetesen az Európai Unió kezdeményezésére készített tanulmányoknak köszönhetően – felállított diagnózisok jelentős fejlődést értek el. Ami azonban a megoldásokat illeti, jóindulattal szemlélve is még mindig sok ismeretlen és bizonytalan tényezőt találunk. A globális politikák számos országban nem érték el a célkitűzéseket. Az elméleti feltételezések nyomán kialakított általános intézkedések inadekvátak, hatástalannak, sőt, egyes esetekben elavultnak vagy éppen ellentétes hatásúnak bizonyultak, ami hamar kiderült végrehajtásuk folyamán; ennek oka egyrészt a főbb okok, sajátosságok, illetve a legyőzendő bajok közti összefüggések konkrét félreértésében állt, másrészt pedig abban, hogy nem sikerült időben előre jelezni vagy felismerni a nem kívánatos hatásokat. A kísérletezés elve – jellegéből adódóan – olyan út, amely a szoros nyomon követésnek köszönhetően megkönnyíti a kiigazításokat, korrekciókat, és általában elősegíti a félrevívó „jó szándékú ötletek” kiküszöbölését.

3.1.2 A filozófiában „indukciónak” nevezett módszer alkalmazása („A valóság azon alapul, amit megfigyelek”) alapvető a tudósok számára. A „dedukció” ezzel ellentétes módszere („A

valóságnak meg kell egyeznie azzal, amit gondolok.”) a szociálpolitikák terén tévedésekhez és hibákhoz vezetett ⁽¹⁾. Szögezzük le: nem azt szeretnénk, ha a globális politikákat félresöpörnék, és egyszerűen felváltanák őket eseti kísérletezésekkel. Ez abszurd volna. Azt ajánljuk, hogy ha lehetséges, a globális közpolitikák kidolgozásának világosabbá tétele és megerősítése érdekében határozottabban támaszkodjanak az innovatív kísérletekre. Fejleszteni és optimalizálni kell azt a szerepet, amelyet a kísérleti innováció az államigazgatás és a közösségi intézmények irányításának eszközeként tölthet be az Unióban.

3.1.3 A kísérletezés többnyire az azonnali általánosításnál alkalmasabb arra, hogy a különböző érintett és együttműködő szereplőkkel „testközelben” mozgósítsa az eszközöket, a lehető legközelebb jutva az emberek valós igényeihez.

3.1.4 A kísérletezés komolyabb károkozás nélkül lehetővé teszi a „tévedés jogának” gyakorlását, anélkül hogy a szkepticizmust alapelvvé tenné.

3.1.5 A „társadalmi kísérleteknek” szilárdan be kell ágyazódnuk a meglévő társadalmi szolidaritási rendszerekbe, és támogatást kell kapniuk az eredményes koncepciók, valamint az érdekelt szereplők felelősségvállalása révén. Emellett a kísérletezés módszerének alkalmazása elősegíti a „nyílt koordinációs módszer” alkalmazási területének megerősítését és kiterjesztését.

3.2 Bár a hasonló érvek többnyire megértő fülekre találnak, nem szabad megfélemlíteni arról, hogy itt-ott kételyek és ellenérzések maradtak, amelyeket figyelembe kell venni és meg kell vitatni, hogy elkerüljük a hasznos intézkedések hiteltelenné vagy ellentmondásossá válását.

3.2.1 A leggyakrabban hangoztatott ellenvetések a következők:

3.2.1.1 Maga a „kísérletezés” kifejezés sokkoló, hiszen az ember nem tengerimalac; helyesebb volna „tapasztalatszerzésről”, vagy inkább egyszerűen „innovációról” beszélni.

3.2.1.2 A szociális jellegű kísérletek többnyire pusztán laboratóriumi gyakorlatok maradnak – hogyan lehet ezt elkerülni? Hogyan lehet felfedni a paródiát, a színlelést, az alakoskodást, a szemfényvesztést, a kifigurázást, a gettókat?

⁽¹⁾ Ne feledjük, hogy a különféle ideológiák és dogmák – egészen más szinten és sokkal drámaibb módon – szörnyű katasztrófákhoz vezettek, és ennek ma is fennáll a veszélye.

3.2.1.3 A kísérletek helyhez kötöttségük és nagyságrendjük miatt általában szükségszerűen megismételhetetlenek.

3.2.1.4 A kísérletezés könnyen alibiként szolgálhat az általános reformok meghozatalára kevésbé hajlamos döntéshozók számára. A kísérletek ürügyén csökkenthetik, vagy akár el is törölhetik a meglévő és védelmet biztosító szociális intézkedéseket.

3.2.1.5 A kísérletezésben benne rejlik az a kockázat, hogy egyesek egyenlőtlen előnyökhöz juthatnak, vagy hogy a félbehagyott kísérletek a pillanatnyi, mulandó megkönnyebbülést követően kegyetlen kiábrándulásba torkollhatnak.

3.2.1.6 Mennyiben lehet megbízni az értékelési protokollokban?

3.3 Az ehhez hasonló ellenérvek és ellenérzések lefegyverzése érdekében az EGSZB szerint létfontosságú, hogy pontosan meghatározzuk azokat a kísérleteket, amelyeket a különböző döntéshozók támogatásával és garanciáival tanácsos elindítani és lefolytatni.

3.3.1 Korábban (a 2.1.2. pontban) azt írtuk, hogy a „társadalmi kísérletezés” még mindig „homályos fogalom”. Ezzel az EGSZB nem gúnyolódni kíván. Ha az lenne a szándéka, az sem vicces, sem helyes nem volna, és semmi haszna nem lenne; de nem erről van szó. Az EGSZB célja ezzel az, hogy hozzájáruljon az említett fogalmat övező homály lehető legnagyobb mértékben történő megszüntetését célzó vitához.

3.3.2 Első lépésként minden bizonnyal meg kell állapodni a fogalom meghatározásában. Ez nem egyszerű feladat, mivel vannak olyan mélyen gyökerező kétértelműségek, amelyek újra és újra felmerülnek. A legfontosabb annak eldöntése, hogy a „társadalmi kísérleteknek” vajon az-e az egyetlen céljuk, hogy bizonyítsák a meglévő módszerek érvényességét, vagy a kísérletek létjogosultságához az szükséges, hogy valódi újdonságok szülessenek belőlük.

3.3.3 Az EGSZB el kívánta kerülni, hogy belebonyolódjon egy doktrínajellegű és szemantikai definíciógyűjtemény tanulmányozásába, ehelyett két meghatározásra koncentrált:

3.3.3.1 Az első egy amerikai kutatóintézettől származik ⁽¹⁾, és négy elemből áll:

⁽¹⁾ Urban Institute.

— a kedvezményezettek csoportjának és egy kontrollcsoportnak a véletlenszerű összeállítása („Random assignment”),

— közpolitikai beavatkozás („Policy intervention”),

— a kísérletet követő adatgyűjtés („Follow up data collection”),

— értékelés („Evaluation”).

3.3.3.2 A másik meghatározást a vélemény kidolgozását kezdeményező francia szerv fogalmazta meg, ez az alábbiakat foglalja magában:

— egy szociálpolitikai innováció, amelyet első lépésben – a hatásaival kapcsolatos bizonytalanság miatt – kis méretekben próbálnak ki,

— olyan feltételek melletti megvalósítás, ahol lehetőség van a kísérlet értékelésére,

— kilátások arra, hogy utóbb széles körben alkalmazzák.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság egyértelműen ez utóbbi meghatározást támogatja.

3.3.4 Hadd emlékeztessünk még egyszer arra, hogy az innovatív kísérletekre irányuló ötletek valósággal burjánzanak. Jó szándékból nincsen hiány, csakhogy „a pokolba vezető út is jó szándékkal van kiköveztve”. A legnagyobb tévedés a társadalmi kísérletezés koncepciójával és annak jövőjével kapcsolatban az volna, ha az eleve bukásra ítélt, illetve a megismételhetlenség miatt korlátozott hatású kezdeményezések elterjedését támogatnánk.

3.3.5 Az EQUAL program lehetővé tette olyan szabályok és módszerek kidolgozását, amelyek alapján különválaszthatók a siker és a kudarc tényezői. Az EGSZB kiemeli és üdvözli e munkát, melynek címzettjei elsősorban az Európai Szociális Alap irányítói, de amely valamennyi, innovatív kísérleti programot indítani szándékozó helyi és nemzeti döntéshozó számára hasznos lehet.

3.3.6 A kísérletek kizárólag abban az esetben érdemelnek komoly figyelmet, ha:

3.3.6.1 Időben világosan behatároltak és pontos számadatok támasztják alá őket.

3.3.6.2 Az eszközök pontos programozás szerint kerülnek felhasználásra.

3.3.6.3 A különböző szereplők – helyi közösségek, kutatók, szociális partnerek, a civil társadalom egyéb szereplői (alapítványok, szervezetek, segélyegyesületek, egyesületek stb.) – kifejezett kötelezettségvállalásán, hatékony és kitartó együttműködésén alapulnak.

3.3.6.4 Rendelkeznek olyan eszközökkel, amelyek biztosítják a kísérletek „célcsoportjainak” aktív és tényleges részvételét a kialakításban, a lefolytatásban és az eredmények értékelésében, és ezáltal az érintett kísérletek és politikák „közös megkonstruálásában”. Az európai kultúrában az emberek alapvetően nem „kedvezményezett/támogatottak”, „felhasználók”, „adóalanyok”, „közigazgatási alanyok”, „ügyfelek”, „választópolgárok” stb., hanem **emberek**.

3.3.6.5 Tartalmaznak a program megkezdése előtt világosan bemutatott nyomonkövetési és módszertanilag megalapozott értékelési rendszert; e rendszer keretében valódi hatástanulmányokat kell végezni, megbízható szakértőket kell bevonni, és kialakítása során biztosítani kell az eredmények tartósságának komoly mérési módszerét.

3.3.6.6 Releváns értékelést nyújtanak a kísérletek megismételhetőségéről (természetesen az egy az egyben át nem ültethető projekt is tartalmazhat önmagában tanulságos elemeket és komponenseket).

3.3.7 A fenti feltételek meglehetősen hosszú listája önmagában még nem biztosíthatja egy kísérlet sikerét. A kudarc kockázatát ugyanakkor már előre el kell fogadni, hacsak nem akarjuk elvi alapon elvetni a kísérletezés lehetőségét.

4. Ajánlások

4.1 Általános iránymutatások

4.1.1 Egyelőre sem a kísérletezés, sem az innováció nem vált valóban szerves részévé az európai társadalmi stratégiának, így a nyílt koordináció módszerének sem. Az utóbbi években azonban kikristályosodott néhány fogalmi konvergenciatényező: a szociálpolitika korszerűsítésének gondolata; a hatásértékelés, mint a jó kormányzás egyik kulcsfontosságú eszköze; a kölcsönös tanulási folyamat; és a bevált gyakorlatok átadása. 2008. július 2-án az Európai Bizottság elfogadta a megújított

szociális menetrendet, amely tartalmaz egy fontos közleményt a szociális koordináció nyílt módszerének megerősítéséről. A szöveg hangsúlyozza, hogy a PROGRESS támogatni fogja a „társadalmi kísérleteket”. A cél ugyanakkor ezen irányvonal kitaró folytatása, tovább haladva a megkezdett úton, és biztosítva azt, hogy az EQUAL programban érvényesülő elvek ténylegesen beépüljenek az Európai Szociális Alap jövőbeli irányításába és működésébe. A már meghozott intézkedéseken túl semmi sem szól annak elképzelése és javaslása ellen, hogy az Európai Szociális Alapot, valamint a strukturális alapokat felhasználják az innovációs és aktív beilleszkedési programokhoz.

4.1.2 Az EGSZB azt ajánlja, hogy alakítsanak ki egy, a számos, sokféle európai programhoz jobban kapcsolódó megközelítést, illetve koncepciót, miáltal jobban előmozdítható a kohéziót és a társadalmi beilleszkedést szolgáló innovatív „társadalmi kísérletezés”. Itt olyan programok jöhetnek szóba, mint például a 7. kutatási és fejlesztési program, bizonyos regionális fejlesztési programok (Jeremie, Jaspers, mikrohitel); egyes vidékfejlesztési programok (például a Leader), vagy akár a fenn tartható fejlődéshez kapcsolódó programok.

4.2 Jóllehet a kirekesztettség elleni harc keretében meghirdetett társadalmi kísérleti projektek elsősorban a helyi és nemzeti szereplők kezdeményezéseitől függenek, az európai fórumok – különösen az Európai Bizottság – fellépése egyre intenzívebb és meghatározóbb hatást válthat ki. A jelenlegi időszak különösen alkalmasnak tűnik erre.

4.3 A fenti cél érdekében feltétlenül törekedni kell a 27 uniós tagország realitásainak jobb megismerésére a kérdéses területen. Egyébként a vélemény kidolgozására irányuló felkérést is jelentős részben ez motiválta. Tekintettel a határidőkre és a terület nagyságára, ez a vélemény csak a kezdőlépést jelentheti, amelyet – az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság szándéka szerint – továbbiaknak kell követniük.

4.3.1 Az EGSZB nem javasolja, hogy még egy újabb, a klaszikus modell szerint működő megfigyelőközpontot állítsanak fel a kérdés tanulmányozására, véleménye szerint e komplex és költséges megoldás csak áleredményekhez vezetne. Határozottan javasolja azonban egy európai megfigyelőhálózat kiépítését,

amelynek feladata az lenne, hogy megossa az Unió tagállamaiban végzett kísérletek természetéről, lényegéről, módszereiről, tanulságairól és eredményeiről szóló információkat. Ez az eszköz különféle szereplőkkel működne: kutatási szervezetekkel, egyes projektekért közösen felelős (politikai, gazdasági, szociális stb.) partnerekkel. Fontos volna, hogy a hálózat felállításának, működtetésének és fenntartható fejlesztésének a motorja az Európai Unió legyen. E szerep megfelelő betöltése felett az Európai Bizottság őrködne. Ha felkéri, az EGSZB – a szervezett civil társadalommal összekötő hídként – lehetőségeihez mérten szívesen részt vállalna a feladatokból.

4.3.2 Az EGSZB a már meglévő források – az EQUAL program mérlege, szakértői értékelések, az NGO-k ismert tevékenységei⁽¹⁾ – hatékony alkalmazását javasolja.

4.3.3 Az EGSZB intézkedéseket javasol annak érdekében, hogy a nemzeti programok tervezetei és a közös jelentések adjanak tájékoztatást az innovatív társadalmi kísérletekről.

4.3.4 A Parlament és a Tanács rendszeres jelleggel, legalább évente egyszer együttes ülést tarthatna a „társadalmi kísérletekről”, minden alkalommal más-más fejezetre összpontosítva. A szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai évének programjába is be lehetne illeszteni egy vagy több ehhez kapcsolódó közös munkailést.

4.3.5 Helyénvaló volna több helyi szintű, „peer review” típusú európai találkozót szervezni.

4.3.6 A fentiekben felvázolt perspektívák mögött az a célkitűzés áll, hogy fokozatosan kialakítsuk azon aktív beilleszkedési projektek folytonosan alakuló „térképét”, amelyek közösségi támogatásra tarthatnak igényt, és transznacionális dimenziójú társadalmi kísérletek előfutárai lehetnek. A „sikertörök”, a pozitív esetek rendszeres összegyűjtése hasznos közösségi eszmecserét táplálhat, és elősegítheti a tapasztalatok kicserélését az Európai Unió szintjén.

⁽¹⁾ E kérdéshez az egyes NGO-k és az EGSZB között létrehozott összekötő bizottság is hozzájárulhat.

4.4 Az EGSZB feltétlenül kívánatosnak tartaná, hogy az EQUAL programhoz rendelt pénzügyi eszközökhöz hasonló nagyságú előirányzat álljon rendelkezésre a jövőben is.

4.5 Figyelemreméltó és az érintettek dicséretére válik, hogy az EQUAL eszköz felelősei és jó ismerői maguk is hangsúlyozzák, hogy a jövőben jelentős erőfeszítéseket kell tenni a „társadalmi kísérletezés” kérdéseinek tisztázása érdekében, megvizsgálva azt is, miként lehetne az Európai Unión belül a legmegfelelőbb módon élni ezekkel, illetve növelni ismereteinket, különös tekintettel a megvalósíthatóságra, a megismételhetőségre és az etikai kérdésekre. Az EGSZB javasolja, hogy a gondolatok „érlelése” érdekében az Európai Bizottság tegyen javaslatot a Tanácsnak egy jelentés kidolgozására, amely valamennyi fontos szemszögből megvizsgálja a „társadalmi kísérletezéstől” Európában remélhető többletértéket, és amelyben többek között az alábbi kérdésekre adnának világos választ:

4.5.1 Messze nincs világos képünk arról a szakadékról, amely a társadalmi kísérletek, valamint elismerésük és főleg eredményeik általános alkalmazása között gyakran tátong. Ez a határ nem véletlenek, balesetek vagy banális körülmények következménye. Valódi szakadékról beszélhetünk. Komolyan el kell gondolkodni ezen a kérdésen.

4.5.2 Meg kell-e szabni pontos nagyságrendi korlátokat annak meghatározásához, hogy mely társadalmi kísérletek és innovációk méltók arra, hogy figyelembe vegyék őket.

4.5.3 Meg kell-e határozni azokat a fogalmi határokat, amelyek alapján egy kísérlet innovatívnak minősíthető? Ha igen, hogyan?

4.5.4 A beilleszkedéssel kapcsolatos kísérletek alapján véve a már felmerült problémákat kívánják orvosolni, illetve felszámolni. Ezen az úton tovább haladva hogyan növelhetjük a megelőzés szerepét úgy, hogy megpróbálunk jobban felkészülni a ma még jelentéktelennek tűnő jövőbeli (demográfiai, gazdasági, társadalmi stb.) kihívásokra?

4.5.5 Hogyan lehet kibővíteni az aktív beilleszkedés által érintett szereplők közötti partnerségeket? És konkrétan hogyan lehet fejleszteni az egyesületek, beilleszkedést segítő vállalkozások és a polgári jogi társaságok közti szinergiákat valódi beilleszkedési módszerek kialakítása érdekében? Hogyan tudjuk megerősíteni, illetve növelni a kirekesztés és a beilleszkedés közötti átjárók számát a vállalatok társadalmi felelőssége újbóli fejlesztésének keretében? Támogatnunk kell-e olyan elképzeléseket, mint például az üzemi tanácsokkal való együttműködés? Vagy kötelezni kell-e a bizonyos számú alkalmazottnál többet foglalkoztató vállalkozásokat, hogy éves jelentést nyújtsanak be az ilyen jellegű kérdésekről?

5. Következtetések

5.1 A „társadalmi kísérletezés” napjainkban a központosított vagy decentralizált közigazgatási szervek vezetése előtt álló egyik nagy kihívás, mind helyi és regionális, mind tagállami és uniós szinten is. A kísérletezés olyan összetett, munkaigényes és tökéletesítendő módszertani út, amely azonban tartósan hasznosnak bizonyulhat.

5.1.1 Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a globális közpolitikák semmilyen esetben sem helyettesíthetők be semmilyen konkrét kísérleti jellegű fellépéssel. Az EGSZB úgy ítéli meg, hogy az innovatív kísérletekre történő határozottabb támaszkodás elősegítheti ezen politikák kidolgozásának világosabbá tételét és megerősítését.

5.2 Az Európai Unió kereteket szabhat meg a nemzeti és helyi politikák számára. Ez az EU egyik alapvető feladata. A vizsgált kérdéskörben – a szegénység elleni küzdelem és az aktív beilleszkedés – az Unió úttörő jellegű, bátor és helyénvaló intézkedést kezdeményezett. Ennél azonban sokkal többet is tehet már most is Európa jövőjéért és azért, mert a polgárok számára fontos ez a kérdés.

5.3 Az EGSZB azt javasolja, hogy az Unió nyíltan kötelezze el magát a társadalmi beilleszkedés sokféle, szövevényes és alapvető területein folytatott innovatív társadalmi kísérletek még aktívabb segítése, nyomon követése és támogatása mellett, és erre – hogy ne keltsen hamis illúziókat – szánja rá a szükséges időt és eszközöket.

Kelt Brüsszelben, 2008. október 23-án.

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Mario SEPI
